

залучення нових інвестицій за рахунок місцевих ресурсів і техногенний туризм – тут самий влучний вид туризму.

Розвиток ТТ має чітку регіональну приуроченість до індустріальних районів. В Україні такою є Донецько-Придніпровська техногенно-рекреаційна зона. Найбільш перспективним районом розвитку ТТ в Україні є Криворізький регіон. Головними мотиваційними напрямками становлення ТТ є – пізнавальний, індустріально-культурний, конгресний, екологічний та спортивний. В індустріальних регіонах держави ТТ – по суті єдиний конкурентоздатний напрямок туризму.

Гушченко О.О.

ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ М. КРИВОГО РОГУ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Основа кожної країни – це населення, люди, які є її громадянами, носіями державного суверенітету та творцями національного багатства. Прогресивний розвиток держави неможливий без достатньої кількості населення, яке формує необхідний трудовий та інтелектуальний потенціал. Дуже важливо з цього погляду мати достатню кількість населення в промислових містах. Кривий Ріг відноситься до великих промислових агломерацій України. На меті нашого дослідження ми ставили аналіз динаміки чисельності населення Кривого Рогу за роки незалежності України, також аналізували смертність, дитячу смертність, кількість мертвонароджених, народжуваність, природний приріст, кількість шлюбів та розлучень. Необхідний статистичний матеріал було отримано в міському відділку статистики.

Для аналізу демографічної ситуації міста використовували наступні статистичні показники.

Динаміка чисельності населення – це процес зміни чисельності населення в певний період часу, виражається в абсолютних (тис. чол.) та відносних величинах (% відносно контрольного року).

Природний приріст. Головною ознакою, яка характеризує рух населення є природний приріст. Він являє собою різницю між народжуваністю і смертністю (абсолютний природний приріст). Природний приріст буде додатнім, якщо народжуваність перевищуватиме смертність, і, навпаки, буде від'ємним, якщо смертність перевищує народжуваність.

Народжуваність, смертність. Зміна чисельності населення у часі відбувається в процесі безперервної зміни поколінь, режим якої визначається насамперед співвідношенням народжуваності і смертності людей. Для характеристики інтенсивності народжуваності, смертності і природного приросту населення можна використовувати абсолютні величини але найчастіше використовують коефіцієнти народжуваності, смертності,

природного приросту – відношення кількості народжених або померлих за рік на 1 тисячу жителів до середньої чисельності всього населення; вони вимірюються в промілях (‰) і зручні для порівняння рівнів демографічного розвитку на різних територіях.

Перш ніж заглибитись до аналізу демографії Криворіжжя, слід згадати історію формування міста та його населення.

1734 р. – створена Інгульська паланка, в переліку належавши їй поселень згадується і зимовник – Кривий Ріг. 1775 р. – після завершення в 1774 році російсько-турецької війни російські власті відкрили новий поштовий тракт, що зв'язав р. Кременчук з Кинбурном і Очаковом, де стояли російські війська.

25 квітня (8 травня – за новим стилем) 1775 року в урочищі Кривий Ріг заснована одна з поштових станцій цього тракту, де для обслуговування пошти в тимчасових землянках поселилися п'ять козаків. Від селища, що утворилося біля цієї поштової станції, і веде свій початок сучасне місто.

1781 р. – слобода Кривий Ріг стала волосним центром. В Кривому Розі налічувалося 68 дворів, де проживало 216 чоловік чоловічої статі.

В XIX вік Кривий Ріг вступив волосним центром, об'єднуючим 12 невеликих сіл. Населення військової слободи склало 752 людини, проживаючи в 68 дворах (1799 р.). В 1805 р. тут вже проживало 1628 чоловік в 226 дворах. З 1817 р. Кривий Ріг числиться в списках військових поселень, тут розташувалися два ескадрони Бузького уланського полку генерала Сиверса. До цього часу відноситься початок цивільної і військової архітектури, коли почалося будівництво за типовими проектами. В 1857 р. Кривий Ріг переведений в розряд державного поселення. Тут в 554 дворах проживають 8644 людина. З 1860 р. переводиться в розряд містечок.

У зв'язку з бурхливим розвитком промисловості до 80-м XIX століття сформувалося поняття Рудникового району, куди, окрім містечка і частини басейну, розташованого в Херсонському повіті, входила група північних рудників Верхньодніпровського повіту і поселення, розташовані в Олександрійському повіті. В самому містечку в 1887 р. налічувалося 1170 дворів і 8630 жителів. До кінця XIX століття їх кількість наблизилася до 20 тисяч. Ураховуючи, що сучасний Кривбас поглинув масу селищ і сіл згаданих повітів, слідує при порівнянні населення ураховувати і ту частину, яка проживала зовні містечка.

Згідно підрахункам д.і.н. В.Варгатука населення Криворіжжя кінця XIX століття склало 14253 мешканців.

Частина Криворіжжя, розташована в Олександрійському повіті, складала 350 дворів і більше 3 тисяч жителів. У Верхньодніпровському повіті проживало близько 15 тисяч чоловік в 3370 дворах. Всього на Криворіжжя кінця XIX століття проживало близько 32 тисяч чоловік і налічувалося 5940 дворів (господарств).

В 1890 р. на Криворіжжя діяло 79 рудників, які дали 166,206 млн. пудів руди (2 млн. 722,5 тис. тонн). До кінця XIX століття діють 266 промислових підприємств. Робочий клас в басейні досягає 10 тисяч чоловік, з них близько 7 тисяч гірників.

1925р. – в місті налічується 22571 чоловік.

1930–1940 р.р. – бурхливе зростання чисельності населення Кривбасу (майже в 10 разів) збільшило число мешканців до 240 тисяч. В повоєнні роки спостерігається повільне зростання населення. Так, з 1950 по 1960 рік населення збільшилось з 300 до 386 тисяч чоловік. В 1960–1970 –ті роки середньорічний приріст населення становить 17 тисяч, що формує загальну кількість населення в 573 тисячі чоловік. Починаючи з 1980-х років зменшується природний приріст населення до 8 тис. чол., а з 1990 року спостерігається зміна позитивного природного приросту на від'ємний, отже з цього часу смертність перевищує народжуваність. загальна чисельність населення становить 783 тис. чол. Слід зауважити, що з 1960 по 1990 рік загальний абсолютний приріст Кривбасу, який склав 395,7 тис. чоловік більш ніж на 55% забезпечений за рахунок позитивного сальдо міграції, і лише на 44% - за рахунок природного приросту. Далі відбувається процес зниження "тяжіння до Кривбасу", життєдіяльність в Кривому Розі стає менш привабливою (через важкі умови життя і праці для мігрантів), що приводить до зниження питомої ваги позитивного сальдо міграції в загальному прирості населення з 60% у 1960-х роках до нуля в 1990-х роках. Таким чином, сучасна динаміка населення регіону визначається не зовнішніми чинниками (механічний приріст), а внутрішніми – співвідношенням між смертністю та народжуваністю, тобто – природним приростом.

Проаналізуємо динаміку населення міста за роки незалежності України.

Таблиця 1. Чисельність населення в м. Кривому Розі (1991 – 2006 рр.)

Рік	Чисельність населення (тис. чол.)	Рік	Чисельність населення (тис. чол.)
1991	781,0	1999	757,9
1992	786,9	2000	750,0
1993	796,6	2001	743,2
1994	795,7	2002	737,9
1995	788,3	2003	733,2
1996	780,6	2004	703,5
1997	772,9	2005	700,1
1998	764,3	2006	696,0

Як ми бачимо з таблиці та графіку вона має чітку тенденцію до скорочення, виключення становить період до 1993 року, коли спостерігалось повільне збільшення чисельності до 796,6 тис. чоловік. Переважання смертності над народжуваністю, мізерне позитивне сальдо міграції привело до скорочення населення за останні 13 років на 100,6 тисяч чоловік Цифра катастрофічна сама по собі, порівняно з 1993 роком населення скоротилося на 12,6%, порівняно з 1991 роком – на 10,9%.

Відомо, що за 30 років (з 1960 по 1990) народжуваність в місті трималась на приблизно однаковому рівні і становила 105 тис. чоловік за кожне десятиріччя. Водночас коефіцієнт народжуваності знизився майже в двічі. В перші десять років незалежності України фіксується стрімке зниження показників народжуваності. Загальна кількість новонароджених становить 61908 чоловік. Коефіцієнт народжуваності знижується з 12,5 до 6,8.

Але з 2000 року спостерігається позитивна тенденція збільшення народжуваності в місті, кількість немовлят зростає з кожним роком, так у 2004 році народилося 6435 немовлят, а в 2005 – 6223 дитини. Таке збільшення являється результатом вдалої демографічної політики, яка проводиться в країні. І хоча народжуваність поки що не перевищує смертність, такі позитивні тенденції роблять демографічну ситуацію більш оптимістичною.

Таблиця 2. Кількість новонароджених в м. Кривому Розі (1991 – 2005 рр.)

Рік	Кількість новонароджених	Рік	Кількість новонароджених
1991	9185	1999	4977
1992	8544	2000	5091
1993	8000	2001	5147
1994	7230	2002	5546
1995	6756	2003	5955
1996	6001	2004	6435
1997	5701	2005	6223
1998	5514		

Як видно з таблиці та графіку 3, з 1991 по 2000 рік спостерігається стійке зменшення мертвонароджених дітей, що безперечно свідчить про покращення

медичного обслуговування та роз'яснювальної роботи серед майбутніх матерів. Якщо в 1991 році – 88 мертвороджених, то у 2000 – 25, хоча цей показник і залишається на високому рівні.

Таблиця 3. Число мертвороджених в м. Кривому Розі за (1991 – 2000 рр.)

Рік	Число мертвороджених	Рік	Число мертвороджених
1991	88	1996	32
1992	67	1997	35
1993	55	1998	28
1994	56	1999	29
1995	52	2000	25

Таблиця 4. Показники смертності в м. Кривому Розі (1991 – 2005 рр.)

Рік	Число померлих осіб	Рік	Число померлих осіб
1991	8536	1999	11388
1992	9447	2000	11901
1993	10192	2001	11624
1994	11086	2002	11616
1995	11573	2003	11801
1996	11445	2004	12106
1997	11504	2005	12607
1998	10746		

З таблиці та графіка 4 видно як з кожним роком збільшується кількість померлих, і це не дивно, бо відбувається процес старіння нації. Коефіцієнт

смертності зріс з 10,9% (1991) до 15,9% (2000), на цьому він не зупинився і в 2005 році збільшився до 18%. Зростає і абсолютна кількість померлих. Зі статистично достовірних даних відомо, що з 1960 по 1970 рр. Померло 25 тис., з 1980 по 1990 рр. Чисельність померлих зросла до 62 тис., за наступне десятиріччя населення Кривбасу скоротилося на 107,8 тис. і продовжує скорочуватись. За період з 2001 по 2005 рік померло 71,7 тис. Населення України скорочується найшвидшими темпами в світі. Темпи депопуляції на Криворіжжі перевищують загальноукраїнські показники більш ніж на 1%, що приведе до ще більшого ускладнення демографічної картини регіону.

Таблиця 5. Дитяча смертність в м. Кривому Розі (1991 – 2004 рр.)

Рік	Кількість померлих до 1-го року	Рік	Кількість померлих до 1-го року
1991	125	1998	67
1992	124	1999	72
1993	120	2000	76
1994	126	2001	99
1995	114	2002	79
1996	94	2003	64
1997	79	2004	76
		2005	76

Найбільш інформативним показником соціального розвитку країни вважають дитячу смертність (до 1 року). Показники дитячої смертності є досить високими в Кривому Розі (табл. 4). В 1991 р. Померло 125 дітей, але з 1994 р. Починається поступове зниження кількості померлих дітей віком до одного року і в 2004 році кількість становить 76 чоловік. Слід зауважити, що на фоні загального зменшення дитячої смертності спостерігається деяка його флуктуація: існують роки, де цей показник менший за показник 2004 року (1998, 2003). Більш чітку тенденцію до зменшення має коефіцієнт дитячої смертності, який знизився з 21,4% до 19,2% (2001 р.), а на сучасному етапі становить 11,9%.

Таблиця 5. Коефіцієнти народжуваності, смертності, природного приросту (%) в м. Кривому Розі

Рік	Коефіцієнт народжуваності	Коефіцієнт смертності	Коефіцієнт природного приросту
1991	11,8	10,9	0,9
1992	10,9	12,0	-1,1
1993	10,0	12,8	-2,8
1994	9,1	13,9	-4,8
1995	8,6	14,7	-6,1
1996	7,7	14,7	-7,0
1997	7,4	14,9	-7,5
1998	7,2	14,1	-6,9
1999	6,6	15,0	-8,4
2000	6,8	15,9	-9,1
2001	9,1	15,6	-6,5
2002	7,5	15,7	-8,2
2003	8,1	16,1	-8,0
2004	9,1	17,2	-8,1
2005	8,9	18,0	-9,1

Користуючись даними таблиці 5, видно, що населення зменшується в наслідок від'ємного природного приросту (-1,1%) з 1992 року. Впродовж останніх 15-ти років він поступово збільшувався і досяг критичної величини (-9,1%). На формування такого природного приросту вплинуло суттєве зниження припливу мігрантів в другій половині 80-х років, а також сучасний від'ємний міграційний баланс; відносна стабілізація чисельності населення та його природне старіння; економічна та політична дестабілізація країни, та, як наслідок, зменшення народжуваності.

Сучасна демографічна поведінка молоді зорієнтована на "західноєвропейську демографічну модель". Все більше молодих сімей відкладають народження первістка, обмежуються народженням лише однієї дитини, рідше – двома. Зростає кількість бездітних сімей які знаходяться в

стадії фертильного віку. До того ж молодь не вбачає оптимістичних перспектив щодо майбутнього на найближчі 10 – 15 років. Тому, якщо припустити, що ті показники приросту населення, які склалися в 2005 році залишаться більш – менш стабільними в найближчі роки, то можна створити елементарний прогноз населення міста. Для цього користуються експоненціальним законом зростання населення.

Використовуємо наступну формулу:

$$St = S_0(1 \pm K/1000)^t$$

Де St – чисельність населення через t років;

S₀ – чисельність населення у вихідний момент;

K – коефіцієнт природного приросту населення.

Розрахуємо чисельність населення Кривого Рогу на 2010 рік.(тис. чоловік):

$$S_{2010} = S_{2005}(1-9.1/1000)^5 = 700,1(1-9.1/1000)^5 = 668.8 \text{ тис. чоловік.}$$

За прогнозом населення міста через 10 років становитиме:

$$S_{2015} = S_{2005}(1-9.1/1000)^{10} = 700,1(1-9.1/1000)^{10} = 638.9 \text{ тис. чоловік.}$$

Досить вірогідним є припущення, що десь в 2055 – 2060 рр. чисельність населення Кривбасу може опуститися до рівня 60-х років XX століття та становитиме 360 тис. чол.. Отже, доходимо до висновку, що процес збільшення населення та нарощування трудового потенціалу за рахунок, як механічного, так і природного приросту, підійшов до свого логічного завершення. В майбутньому тисячолітті розвиток господарства в місті повинен спиратись на новітні розробки більш ефективного використання існуючого трудових ресурсного потенціалу.